

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО СМISЛУ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ (У КОНТЕКСТІ ВИСВІТЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ)

INTERTEXTUALITY AS A MEANS OF CREATING POLITICAL MEANING IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE JOURNALISTIC TEXTS (IN THE CONTEXT OF COVERING THE UKRAINIAN ISSUE)

Край Х.С.,

orcid.org/0009-0000-1987-4291

асистент кафедри лінгвістики та перекладу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Нузбан О.В.,

orcid.org/0000-0002-2726-2460

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри лінгвістики та перекладу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті проаналізовано інтертекстуальність як ключовий механізм формування політичного смислу у сучасних англійськомовних публіцистичних матеріалах, присвячених висвітленню української тематики в умовах російсько-української війни 2022–2025 років. Здійснено комплексний розгляд способів інтеграції алюзій на історичні події, культурних ремінісценцій, цитат із промов політичних лідерів і фрагментів художніх текстів, що слугують засобом смислового конструювання. Дослідження ґрунтується на аналізі текстів, опублікованих у провідних світових ЗМІ, зокрема The Guardian, The Washington Post. Особливу увагу приділено ролі інтертекстуальних включень у створенні стійких наративів, які формують сприйняття України як активного суб'єкта міжнародної політики та символу боротьби за демократичні цінності. Висвітлено специфіку використання знайомих культурних кодів і символів, що посилюють емоційно-ціннісний вплив публіцистичних текстів на глобального реципієнта. Окремо розглянуто вплив цих наративів на формування громадської думки в країнах Заходу, що є важливим фактором підтримки України у міжнародному політичному процесі. Теоретичною та методологічною основою дослідження стали праці Ю. Кристевої, Р. Барта, Г. Аллена, Л. Хатчеона, а також сучасні напрацювання у сфері дискурсології, медіалінгвістики та політичної комунікації. Наукова новизна полягає у визначенні специфіки інтертекстуального потенціалу сучасного медіадискурсу як засобу ідеологічного впливу й легітимації певних політичних наративів. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх застосування під час подальших досліджень мовних механізмів впливу, а також при викладанні курсів із теорії тексту, риторики та журналістики. Зроблено висновок про доцільність подальшого поглиблення проблематики інтертекстуальності у світлі глобалізації та інформаційної війни, що набуває особливої актуальності у сучасних умовах.

Ключові слова: інтертекстуальність, політичний смисл, публіцистика, медіадискурс, Україна, алюзія.

The article examines intertextuality as a key mechanism for constructing political meaning in contemporary English-language journalistic materials dedicated to covering the Ukrainian issue amid the Russian–Ukrainian war from 2022 to 2025. A comprehensive analysis is conducted on the methods of integrating allusions to historical events, cultural reminiscences, quotations from political leaders' speeches, and excerpts from literary texts that serve as tools of semantic construction. The study is based on an analysis of texts published in leading global media outlets, including The Guardian and The Washington Post. Particular attention is given to the role of intertextual inclusions in creating stable narratives that shape the perception of Ukraine as an active actor in international politics and a symbol of the struggle for democratic values. The specifics of employing familiar cultural codes and symbols that enhance the emotional and value-laden impact of journalistic texts on a global audience are highlighted. Additionally, the influence of these narratives on shaping public opinion in Western countries, which is a significant factor in supporting Ukraine within the international political process, is examined. The theoretical and methodological foundation of the study draws on the works of J. Kristeva, R. Barthes, G. Allen, L. Hutcheon, as well as contemporary research in discourse studies, media linguistics, and political communication. The scientific novelty lies in identifying the unique intertextual potential of modern media discourse as a means of ideological influence and legitimation of specific political narratives. The practical significance of the findings is reflected in their applicability for further research on linguistic mechanisms of influence, as well as in teaching courses on text theory, rhetoric, and journalism. The article concludes on the advisability of further deepening the study of intertextuality in light of globalization and information warfare, which has gained particular relevance in contemporary conditions.

Key words: intertextuality, political meaning, journalism, media discourse, Ukraine, allusion.

Постановка проблеми. Сучасний медіапростір, особливо у часи глобальних конфліктів та інтенсивної гібридної війни, активно експлуатує

інтертекстуальні стратегії для формування політичного дискурсу та впливу на суспільну свідомість. В умовах повномасштабної російсько-

української війни (2022–2025 рр.) англomовна публіцистика дедалі частіше звертається до алюзій на знакові історичні події, цитування висловлювань культових політичних постатей минулого і сучасності, а також до переосмислення класичних літературних і культурних мотивів. Такі інтертекстуальні практики виступають не лише стилістичною фігурою чи прикрасою тексту, а й важливим інструментом риторичного впливу, що формує смислові доміанти матеріалу та створює додатковий символічний контекст.

У публіцистичних жанрах – репортажах, колонках думок, аналітичних статтях – інтертекстуальність сприяє конструюванню глибинних смислів, які впливають на сприйняття міжнародною аудиторією української проблематики, формують ставлення до конфлікту і легітимізують певні політичні позиції у глобальному інформаційному просторі. Такий підхід дозволяє авторам і редакторам апелювати до колективної історичної пам'яті, активізувати асоціативні ряди та емоційну залученість читача.

Незважаючи на численні фундаментальні дослідження феномену інтертекстуальності у літературознавстві та культурології (Ю. Крістева, Р. Барт, Г. Аллен, Л. Хатчеон), її роль як інструмента політичної комунікації у сучасній журналістиці залишається недостатньо висвітленою. Актуальність проблеми посилюється потребою комплексного аналізу того, як саме інтертекстуальні стратегії працюють у публіцистичних текстах, які формують міжнародний порядок денний і впливають на перебіг інформаційних протистоянь навколо України.

Аналіз останніх досліджень. Теорію інтертекстуальності започаткувала Ю. Крістева, переосмисливши концепцію діалогізму М. Бахтіна, згідно з якою будь-який текст є включеним у безперервний ланцюг культурних смислів. Надалі цю ідею поглиблювали Р. Барт, який стверджував, що «автор помер», а текст «живе» лише через взаємодію цитат і відсилок, та Г. Аллен, який розвинув концепт інтертекстуальності у площині медіадискурсу й масової комунікації. Л. Хатчеон зробила акцент на постмодерністській природі інтертекстуальності, розглядаючи її як механізм багатопланової інтерпретації тексту аудиторією. У західному медіазнавстві тематику інтертекстуальності активно розробляють Т. Фрідман та Д. М. Грей, які у своїх роботах акцентують на тому, що сучасні медіатексти, особливо у жанрі публіцистики та аналітики, спираються на систему цитування, алюзій та ремінісценцій для формування бажаного нарративу. Зокрема, Грей у

праці «Intertextuality and the Media» (2010) розглядає приклади інтертекстуального цитування у новинних сюжетах та політичних колонках провідних світових видань.

В українському науковому середовищі проблематику інтертекстуальності досліджували здебільшого у літературознавчому ключі (В. М. Галич, О. А. Ільченко, О. К. Рябініна), однак останніми роками спостерігається тенденція до її розгляду в контексті журналістики та масової комунікації. Тим не менше, саме функціонування інтертекстуальності як інструмента смислотворення у сучасних англomовних публіцистичних текстах, присвячених українській проблематиці, досі не має систематизованого аналізу й потребує подальших міждисциплінарних досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення специфіки використання інтертекстуальності як засобу формування політичного смислу у сучасних англomовних публіцистичних текстах на матеріалі статей 2022–2025 рр., що висвітлюють українську проблематику у глобальному інформаційному просторі.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено комплексне розв'язання кількох взаємопов'язаних завдань:

- виокремити основні типи інтертекстуальних зв'язків (історичні алюзії, культурні ремінісценції, цитати політичних діячів, літературні відсилки), що використовуються у публіцистичних жанрах;
- проаналізувати особливості їх функціонування у різних видах публіцистичних матеріалів (репортаж, колонка, аналітична стаття);
- розглянути механізми інтеграції інтертекстуальних елементів у структуру тексту та їхню роль у конструюванні багаторівневої смислової рамки;
- з'ясувати, яким чином інтертекстуальні стратегії впливають на сприйняття читачем, формують емоційний і когнітивний резонанс та сприяють легітимізації політичних меседжів;
- визначити перспективи подальших досліджень феномену інтертекстуальності у публіцистиці у міждисциплінарному вимірі – на перетині медіазнавства, політології та лінгвістики.

Реалізація цих завдань потребує застосування описового та порівняльного методів аналізу, контент-аналізу, а також залучення принципів дискурсивного підходу до дослідження масмедійного тексту.

Виклад основного матеріалу. Інтертекстуальність у сучасних англomовних медіа виконує функцію інструмента репрезентації

складних політичних процесів через знайомі культурні коди, історичні паралелі та алузії на відомі постаті. Вона допомагає ЗМІ не просто інформувати, а й конструювати цілісну ідеологічну рамку. Залучення інтертекстуальних компонентів у публікації ЗМІ, з одного боку, пов'язане з прагненням журналістів використовувати найбільш дієві засоби донесення інформації до суспільства, а з іншого – сприяє формуванню індивідуального стилю автора, що особливо важливо у форматі сучасної авторської журналістики [3, с. 104].

Крім того у межах цього дослідження інтертекстуальність розглядається як механізм актуалізації міжтекстових зв'язків мовних одиниць при розгортанні їх значення у новому дискурсивному контексті публіцистики. При цьому мовна одиниця інтерпретується широко – від окремого слова чи словосполучення до цілих фрагментів тексту, які закріпилися у культурній пам'яті суспільства та виконують функцію носіїв колективних смислів (цитати, афоризми, прислів'я, приказки, крилаті вислови тощо).

Варто наголосити, що у публіцистичному стилі поряд з інтертекстуальністю активно функціонує й прецедентність як близьке за змістом явище. Більшість маркерів інтертекстуальності мають прецедентну природу, а отже виступають прецедентними феноменами у мовній картині світу адресата. Отже, інтертекстуальність і прецедентність у публіцистичних текстах виступають взаємопов'язаними інструментами смислотворення та посилення риторичного впливу.

У науковому середовищі окремі аспекти співвідношення інтертекстуальності та прецедентності у масмедійній комунікації розробляла Н. О. Сунько [6, с. 209–210], яка підкреслювала роль міжтекстових зв'язків як механізму формування культурного смислу в ЗМІ. Спираючись на цей підхід, у межах нашого дослідження пропонується чіткіше розмежувати поняття інтертекстуальності та прецедентності у публіцистичному дискурсі. Інтертекстуальність розглядається як особлива форма смислової спадковості, що базується на культурній пам'яті й репрезентує універсальні коди культури, перевірені часом і традицією. Такі інтертекстуальні елементи зберігають свою значущість протягом поколінь і функціонують як символи стабільності та тяглості традицій.

На противагу цьому, прецедентність пов'язана з поточними явищами й актуальними смислами, що відображають сучасний стан суспільства. Прецедентні тексти або висловлювання виникають у конкретних історичних умовах і залишаються у фокусі публічної уваги доти, доки підтри-

муються масовою комунікацією та медіа. Таким чином, інтертекстуальність можна трактувати як репрезентацію культурного коду, що уособлює сталі духовні й моральні цінності, тоді як прецедентність репрезентує явища сучасності, які можуть увійти до культурного канону або залишитися знаками свого часу. Крім того варто зазначити термін «інтермедіальність», що є синонімічним, увів до наукового обігу німецький дослідник О. Ханзе-Леве [8, с. 154]. Згідно з визначенням Г. О. Савчук, під інтермедіальністю розуміють «переклад» з мови одного виду мистецтва на мову іншого всередині однієї культурної традиції або ж поєднання різних мистецьких елементів у межах як одного медіуму (наприклад, література чи живопис), так і мультимедійного простору (театр, кінематограф тощо) [5, с. 16]. Це означає, що літературний твір може містити не тільки відсилання до інших письмових текстів, але й «цитати», що належать іншим видам мистецтва. Як підкреслює В. І. Фесенко, подібне використання художніх «цитат» було характерне вже для символістів XIX століття, які активно переосмислювали не лише літературні, а й образотворчі джерела у власних творах [7, с. 34]. Варто також виділити окремий різновид інтертекстуальних взаємозв'язків – автоінтертекстуальність, коли авторський текст вступає у взаємодію з іншими творами цього ж автора [4, с. 17]. У цьому випадку письменник інтегрує до нового тексту власні прецедентні образи, формуючи своєрідний внутрішній діалог.

На думку Н. Зражевської, інтертекстуальність у публіцистиці може реалізовуватися у двох площинах – текстовій та мовній [2, с. 89–99]. Текстовий рівень передбачає використання прямих і непрямих запозичень: це можуть бути цитати, алузії або ремінісценції, які явно вплітаються у текст і водночас активують приховані культурні асоціації. Мовна реалізація інтертекстуальності виявляється через стилістичні особливості тексту, зокрема через домінування певних функціональних стилів, що визначають загальний тон і композицію публіцистичного матеріалу. Таке стилістичне забарвлення допомагає підкреслити етичний, моральний чи професійний аспект повідомлення і впливає на сприйняття тексту читачем.

Одним із поширених прийомів інтертекстуальності є залучення алузій на події Другої світової війни. У статті «Zelensky receives standing ovation, calls for more support in address to U.K. Parliament via video», яка була опублікована The Washington Post, часто простежується паралель із риторикою Вінстона Черчилля. Під час свого звернення до

парламенту Великої Британії 8 березня 2022 року Зеленський застосував алюзію на Черчилля – відсилка до промови 4 червня 1940 року з фразами «*We will continue fighting for our land, whatever the cost,*» *Zelensky said. «We will fight in the forests, on the shores, in the streets.»* – «Ми будемо битися на морях, в повітрі, будемо захищати свою землю...» [9]. Як зазначають аналізи, Зеленський у своєму тексті звернувся до «великого народу Великої Британії», нагадуючи про історичні паралелі з героїчним минулим церкви, й закликав Британію повстати перед викликами нового часу. Дане висловлювання є прикладом інтертекстуальності адже Зеленський звертається до відомого культурного коду – британської «темної години» 1940 року – щоб підсилити риторичну силу своєї заяви. Це класичний приклад, як публічна промова звертається до історичної алюзії і активує в аудиторії відповідні культурні асоціації.

Подібна інтертекстуальна стратегія зустрічається у матеріалах The Guardian, а саме промова Президента України Володимира Зеленського у британському Парламенті 8 березня 2022 року «*Thirteen days of struggle: Zelenskiy's speech to UK parliament*» [10].

Звертаючись до британських парламентарів, Зеленський використав класичний шекспірівський образ – знамените питання Гамлета «*To be, or not to be?*». Перефразувавши його, Президент поставив власний риторичний акцент: «*The question for us now is: to be or not to be. Well, now I can give you a definitive answer: it is yes – to be.*» Така алюзія на Гамлета виконує кілька функцій:

По-перше, апелює до спільного культурного фону британської аудиторії, що безпосередньо пов'язує українську боротьбу за незалежність із загальноновизнаним символом роздумів про сенс існування та гідність.

По-друге, переформулювання цієї репліки перетворює трагічне шекспірівське питання на рішуче ствердження – таким чином класичний мотив набуває нового, оптимістичного і мобілізуючого змісту. Ця інтертекстуальна метафора слугує не лише риторичною фігурою, але й важливим елементом смислотворення. Вона підкреслює екзистенційний вимір сучасної української боротьби, вписуючи її у ширший цивілізаційний контекст протистояння між правом на існування та загрозою знищення. Завдяки такій алюзії промова набуває глибини, підсилюючи емоційний ефект і мобілізуючи підтримку аудиторії через відсилання до канонічного твору, який у британській культурі є одним із найвідоміших символів філософських рефлексій про людську гідність.

На відміну від інтертекстуальності, в публіцистичному стилі також може зустріти елементи прецедентності. Яскравим прикладом сучасного прецедентного висловлювання, що активно функціонує у публічному та медійному просторі, є формула, яку популяризував керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак: «*Nothing about Ukraine without Ukraine*» [11]. Цей принцип української зовнішньої політики набув особливої актуальності під час російсько-української війни, зокрема після початку повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року.

З лінгвістичного погляду цей вислів виступає прецедентним феноменом, оскільки він багаторазово відтворюється у різних форматах – від офіційних промов до заголовків новин і публікацій у соціальних мережах. Формула «*Nothing about Ukraine without Ukraine*» підкреслює право України бути безпосереднім учасником усіх рішень, що стосуються її території, безпеки й майбутнього. З лінгвістичного погляду цей вислів виконує функцію прецедентного феномену: він багаторазово відтворюється у міжнародних переговорах, дипломатичних заявах, офіційних виступах і заголовках ЗМІ. На відміну від класичної інтертекстуальності, ця формула не відсилає до раніше створених культурних чи літературних текстів, а конденсує поточний політичний смисл і швидко закріплюється як символ української суб'єктності у міжнародному дискурсі.

Одним із найвідоміших прикладів прецедентності в сучасному українському медіапросторі є фраза «*Русский военный корабль, иди...*», яка стала символом незламності й спротиву під час повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році. Ще одним популярним прикладом прецедентного тексту, який широко відомий і виконує схожу функцію консолідації національної ідентичності, є гасло «*Ні кроку назад!*» – класичний лозунг військового опору, який використовувався в різні історичні періоди, зокрема під час Другої світової війни. Фраза «*Русский военный корабль, иди...*» вперше пролунала 24 лютого 2022 року під час оборони острова Зміїний. Український прикордонник Роман Грибов у відповідь на ультимативну вимогу російського військового корабля висловив цю репліку, яка миттєво стала символом стійкості українського народу. Вона вийшла за межі конкретної ситуації і набула статусу прецедентного тексту – культурного коду, який набирає широкого суспільного значення і активно поширюється в медіа, соцмережах, політичних виступах, арт-об'єктах та інших формах комунікації.

Оксана Журавська у своїй науковій праці «Символічна природа, культурні коди та медіафункціональність мему „Русский военный корабль“» (2022) підкреслює, що ця фраза, окрім свого первинного історичного контексту, здобула меметичний статус, ставши не лише виразом протесту, а й універсальним маркером ідентичності та спротиву [1, с. 34–45]. Вона також відзначає появу численних варіацій і трансформацій оригінальної фрази, зокрема евфемістичних, таких як «*Пішов у слід за російським воєнним кораблем*», що зберігають її символіку, але водночас адаптовані для широкого публічного використання. Таким чином, ця фраза і її похідні є прикладом сучасного прецедентного тексту, що через свою багатшарову семантику та широкий спектр застосування формує потужний культурний код, який об'єднує українське суспільство в умовах війни.

Підсумовуючи це питання можна сказати, що інтертекстуальні стратегії у сучасних англійських медіа формують особливий «фрейм», у якому Україна постає не ізольованим кейсом, а логічним продовженням загальносвітового наративу боротьби за свободу й демократію. Ця бага-

торівнева інтертекстуальна «обгортка» не лише інформує аудиторію, але й легітимізує потрібні політичні меседжі, вбудовуючи українську проблематику у ширший цивілізаційний контекст.

Висновки. Отже, проведене дослідження засвідчує, що інтертекстуальність у сучасній англійській публіцистиці виконує роль ключового механізму смислотворення та багаторівневого впливу на аудиторію. Залучення алюзій, цитат і культурних ремінісценцій активізує колективну пам'ять читача, посилює аргументацію тексту і формує потрібний політичний наратив. У випадку висвітлення української проблематики це означає, що ЗМІ не лише інформують про події війни, а й свідомо конструюють смисли, які впливають на сприйняття конфлікту міжнародною спільнотою. Історичні паралелі (Друга світова війна, Черчилль), політичні альянзи (Єрмак, Зеленський) та культурні посилання (Шекспір) створюють стійкий фрейм, у якому Україна репрезентується як форпост демократії.

Практика інтертекстуальності у сучасній публіцистиці потребує подальшого осмислення, зокрема у контексті міждисциплінарних досліджень медіа, дискурсу та політичної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Журавська О. В. Символічна природа, культурні коди та медіафункціональність мему «Русский военный корабль». Вісник Київського університету імені Бориса Грінченка. Серія Філологія. 2022. Вип. 31. с. 34–45.
2. Зражевська Н. І. Інтертекстуальна парадигма журналістського тексту. *Стиль і текст*. 2007. Вип. 8. с. 89–99.
3. Каленич В. М. Інтертекстуальність у сучасному медіадискурсі. *Modern Researches in Philological Sciences*. Publishing House «Baltija Publishing». 2020. с. 104.
4. Крапива Ю. В. Алюзія в публіцистичному тексті (на матеріалі 1. журнальних статей українського інтернет-видання «Політика і культура»). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». 2014. Вип. 71. с. 16–19.
5. Савчук Г. О. «Інтермедіальність» як категорія літературознавства й медіології. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія». 2019. Вип. 81. с. 15–18.
6. Сунько Н. О. Інтертекстуальність та прецедентність як репрезентанти публіцистичного дискурсу (на матеріалі заголовків англійськомовних статей). Вісник Житомирського державного університету. Випуск 58. Філологічні науки, 2011. с. 209–210.
7. Фесенко В. І. Література і живопис: інтермедіальний дискурс. Київ : КНЛУ, 2014. с. 398.
8. Чаюн І. Інтермедіальність як принцип побудови художнього тексту (теоретичний аспект). Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 64. Том 2. с. 253–257.
9. Онлайн-газета “The Washington Post”. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/08/zeleny-uk-parliament-address-war-ukraine/>
10. Онлайн-газета “Guardian”. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/08/thirteen-days-of-struggle-volodymyr-zelenskys-speech-to-uk-parliament-transcript>
11. Онлайн джерело “Nothing about Ukraine without Ukraine”. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Nothing_about_Ukraine_without_Ukraine (дата звернення 20.07.2025).